

M. Fazekas Ágnes – Cs. Czachesz Erzsébet

Szent István Egyetem, Alkalmazott Bölcsészeti Kar –
SZTE, Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Középiskolás tanulók számítógép- és internethasználati szokásai

Az emberi kommunikáció fejlődésének mérföldköve volt az írás kialakulása az ókori Mezopotámia és Egyiptom területén, hiszen ez egyben a tudás rögzítésének lehetőségét is megteremtette. A következő kommunikációs forradalom a 15. században Gutenberg találmányával, a nyomtatás feltalálásával vette kezdetét, ami megalapozta a tudás társadalmi szintre emelését. Ezt követte a 19. században a tömegmédiá forradalma. Az újságoknak, folyóiratoknak és könyveknek köszönhetően az emberek mind több információhoz jutottak, ez is vezetett az általános műveltség tömeges elterjedéséhez. A 20. század folyamán a média az átlagember életének szerves részévé vált. A telefon, a televízió, a mobiltelefon és a számítógép egyre több háztartásban alapfelszereltségnek számít. Különösen nagy szerepe van az internet megjelenésének és elterjedésének, hiszen általa pillanatok alatt elérhetőek olyan információk, melyek továbbítása régen hónapokba, sőt akár évekbe is telhetett.

A most felnövő nemzedéket a digitális média veszi körül. Ők beleszülettek egy olyan világba, amelyben, ha rendelkeznek megfelelő digitális kompetenciákkal, a tudás elsajátítása egyszerűbbnek látszik, mint eddig bármikor, sőt, mivel jobban tudják kezelni a technikát, még talán a szüleiket is ők taníthatják. Az információs társadalomban a tele- és tömegkommunikációs eszközök minden jel szerint nagy hatással vannak életmódjukra, formálják személyiségüket, szabadidő-struktúrájukat, érdeklődésüket és szociális tevékenységeiket. Pedagógiai, oktatásszervezési – és persze más – szempontokból is rendkívüli a jelentősége az előbbieknél, ezért a tanulók internethasználati szokásainak megismerése, kutatása egyre inkább fontossá válik.

Tanulmányunkban – egy nagyobb lélegzetű munka részeként – bemutatjuk 16 éves diákok számítógép- és internethasználati szokásait vizsgáló kérdőíves felmérésünk fontosabb eredményeit. Mielőtt azonban a saját mérésről írunk, röviden áttekintjük az általunk legfontosabbnak vélt, a témára vonatkozó, elsősorban hazai vizsgálatokat.

Szakirodalmi háttér

A számítógép- és internethasználat rendkívüli gyorsasággal terjedt el az egész világon, így Magyarországon is. Ehhez hasonló gyorsasággal technikai újítás még nem hódított, s mint minden új, ez a találmány is számos kérdést vet fel. Pléh Csaba (2001) többek közt azt vizsgálta, hogy ezek az eszközök megváltoztatják-e a gondolkodást. Arra a megállapításra jutott, hogy igen, az új kommunikációs felületek hatására leszünk például kevésbé lineárisak vagy követünk képibb logikát, s ismerjük fel annak törvényeit. Egy másik tanulmányunkban Pléh és munkatársai arról írnak, hogy a mobiltelefon és az internet a

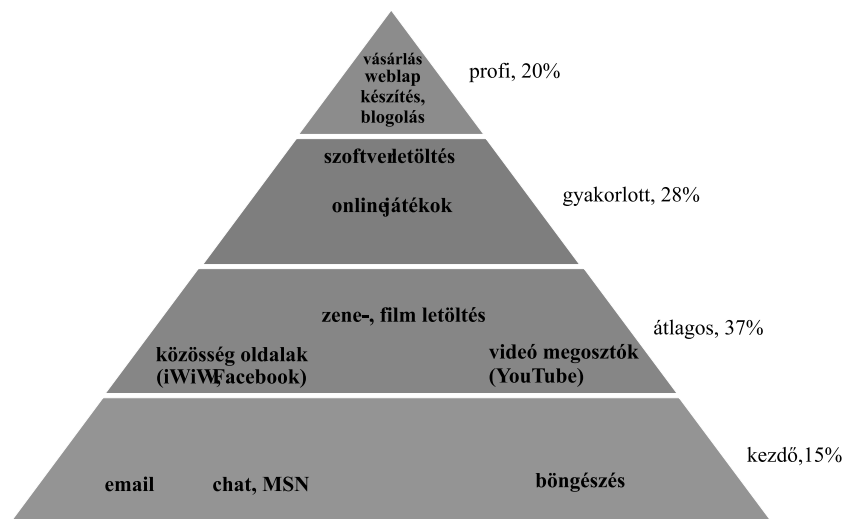
kommunikációs szokásokat is megváltoztatta: az e-mail, a vonalas és a mobiltelefon, valamint az sms a mindennapi kommunikáció részeivé váltak (*Krajcsi, Kovács és Pléh, 2001*). Sándor Klára (2001) a mobiltelefon és az internet nyelvhasználatra tett hatását vizsgálva azt feltételezi, hogy ezek az eszközök hozzájárulnak az írásbeliség trónfosztásához, valamint a pongyolább, igénytelenebb nyelvhasználatához, ugyanakkor teret engednek a közvetlen beszéd megerősödésének, s ezáltal a társas kapcsolatok szorosabbá fűzésének. Csépe Valéria (2001) arról ír, hogy az új információs technológiák a kognitív fejlődést is befolyásolják, így például az eszközhasználattal változnak a motoros és szenzomotoros készségek, a kommunikációs pragmatika, átalakul a tanulás és a gondolkodás, az írott nyelv, megváltozik a tér és az idő reprezentációja, valamint különböző érzelmek, motivációk kiváltására képesek, s akár függőséghez is vezethet használatuk.

Ahogy a maga korában minden új találmány, mint például a gőzmozdony, a telefon, az autó, a repülőgép, úgy a számítógép, de főleg az internet is, megjelenésekor sokakban félelmet keltett (*Sipos, 2000*). Számos aggály és kétely fogalmazódott meg a világhálóval kapcsolatban, például a megbízhatóságra („nem tudhatjuk, ki van a túloldalon”) vagy az online információ hitelességére vonatkozóan. Felmerült, hogy azok, akik sok időt töltenek az interneten, elveszíthetik identitásukat, agresszívekké válhatnak, könnyen pornográf vagy szélsőséges politikai nézeteket terjesztő oldalakra tévedhetnek, kommunikációs képességeik gyengülhetnek (mert elvész a nonverbális kommunikáció), vagy „belefulladhatnak” az információs tengerbe (*Krajcsi, 2000*). Olyan sötét jóslatok is megfogalmazódtak, hogy az internetkorszak le fogja rombolni a könyvkultúra évszázados, sőt az írásbeliség évezredes hagyományait, hogy az internet és a mobiltelefon tovább rombolja a helyesírást, kaput nyit a szleng és az argó beözönlésének, ezzel lazábbá téve a köznyelvi nyelvhasználatot (*Sándor, 2001*). A kábítószer vagy a kóros szenvedély metaforája is kiterjedt az elektronikus kommunikációra is, így ma már beszélünk internetabúzsról (túlhasználatról) vagy internetaddikcióról (függőségről) is (*Buda, 2001*).

A digitális írástudók az internethasználatnak sok előnyét élvezik, de a digitális analfabétáknak és a hálózathoz nem férőknek a hozzáértés hiánya hátrányt jelenthet. A hozzáférő fiatalok kapcsán az is kérdés, hogy rendelkeznek-e megfelelő digitális kompetenciával, vagy érdemes Ágoston György (2010) véleményére figyelni, miszerint „a profin internetező fiatalok többsége is többnyire vakon kóborol az interneten, élvezi a hálózat előnyeit: cseveg, ismerkedik, habzsolja a közösségi oldalakat, fórumokat látogat és közben kitérül meg adatokat szolgáltat, tanulja a felelőtlenséget és a felületességet...” Nyíri Kristóf (1999) – igaz, sokkal korábban – optimistábban fogalmaz: „...az internethasználó fiatal jellegzetes típusa éppenséggel nem az idejét pocsékoló, csellengő, vagy akár a háló gonosz csábításainak engedő védtelen áldozat, hanem a tényekre, adatokra és módszerekre megszállottan kíváncsi, tervszerűen kereső-kutató, s önálló elképzeléseket megvalósító, örömet a tanulásban, s a tanultak kreatív alkalmazásában lelő, egyfajta új puritán munkaerő-kölcsöt képviselő, korán érő, kritikus és felelős személyiség”. Optimizmusra ad okot, hogy kutatások bizonyítják (*Tapscott, 2001*), hogy az internet olyan szociális készségekre tanít, mint a kapcsolatalakítás, a csapatmunka, a kritikai megközelítés, a szórakozás, a határokon átnyúló barátság, a nézetekért való kiállás vagy az elképzelések közlése. Ellentétben a televízióval, ahol a gyermek passzív megfigyelő, a világhálón felhasználóként, aktív résztvevőként van jelen (*Tapscott, 2001*). Az internetezés növeli a társadalmi tőkét (*Albert, Dávid és Molnár, 2006*), az internethasználók civil aktivitásának, közösségi elkötelezettségének mértéke, a barátokra, sportra fordított idő nagysága, valamint a közösségnek mint információforrásnak a kedvező megítélése jóval nagyobb volumenű, mint a nem felhasználóknál (*Molnár, 2003*). Összehasonlítva az internetező és nem internetező szokásait, előbbiek több időt töltenek könyv-, illetve

újságolvasással, valamint zenehallgatással, ám kevesebb időt fordítanak televíziózásra, mint nem netező társaik (Pintér és Székely, 2006).

Az USA-ban a digitális kor gyermekeit „screenagereknek” nevezik, de ismert a „couch potatoe” („kanapékrumpli”) elnevezés is (Tapscott, 2001), utalva a képernyő előtt töltött időmennyiségre. Egy friss felmérés szerint Magyarországon a 15–19 éves korosztály közel öt órát tölt el naponta a számítógép és a televízió előtt (Gfk Hungária, 2010). Egy másik kutatás arról számol be, hogy a magyar szülők 70 százaléka nem ellenőrzi a gyerek online tevékenységét, holott a diákok körében legkedveltebb honlapok veszélyeket is hordozhatnak rájuk nézve, hiszen olyan adatokat szolgáltathatnak ki magukról, amelyekkel mások akár vissza is élhetnek. A közösségi oldalakról van szó, amilyen például a Facebook, mely egymillió magyar felhasználót számlál, vagy az iwiw, melyen ötmillió magyar regisztrált már (Fülöp, 2010). Kósa Éva és László Miklós (2010) tinédzserek körében végzett kutatásokat az internethasználatra vonatkozóan, melyből részletesebben is idézünk, hiszen témánk és a fiatalok életkora szempontjából fontos adatokkal szolgálnak. A kutatópáros úgy fogalmaz, „a mai gyerekek az internet bennszülöttjei, szüleik csak emigránsok a digitális világban”. A 2024 megkérdezett 97 százalékának otthonában van PC, 84 százaléka internetkapcsolattal is rendelkezik. 94 százalékuk internetezik legalább alkalmanként, s egy nap átlagosan 2,5 órát töltenek a világhálón. Azt, hogy mivel töltik ezt az időt, az 1. ábra szemlélteti, négy kategóriába sorolva a nethasználókat. A „kezdők” közé a válaszadók 15 százaléka tartozik, ők beérik böngészéssel, e-mailezéssel, chateléssel és msn-ezéssel. A legnagyobb arányban (37 százalék) jelen lévő „átlagos” használók már tagjai valamely (vagy akár több) közösségi oldalnak is, szívesen töltenek le zenét és filmeket, valamint látogatják a videómegosztókat, melyek közül legnépszerűbb a YouTube. A 28 százalékot képviselő „gyakorlott” netezők az előbbieken kívül a szoftverletöltésben is járatosak, valamint az online játékokat is kedvelik. A legszakavatottabbnak számító „profik” pedig már szinte mindent az interneten keresztül intéznek, beleértve a vásárlást is, járatosak a weblapkészítésben és blogot is vezetnek.

1. ábra. Nethasználói profilok a tinédzserek körében. (Forrás: Kósa és László, 2010)

A saját vizsgálat célja és mintája

Tanulmányunk egy tágabb kutatás részét képezi, melynek keretében 10. évfolyamra járó középiskolások olvasási és a médiahasználati szokásait vizsgáljuk. Dolgozatunkban a számítógép- és internethasználati szokásokat vizsgálva választ keresünk a következő kérdésekre: milyen a diákok otthoni számítógép- és internetellátottsága? Más szabadidős tevékenységekhez képest milyen gyakran választják a számítógépezést? Mennyi időt töltenek a képernyő előtt, és mire használják a gépet a fiatalok? Korlátozzák-e a szülők a számítógép- és internethasználat időtartamát és a végzett tevékenység jellegét? Milyen weboldalakat látogatnak szívesen, valamint, hogy milyen különbségek figyelhetők meg a fiúk és a lányok, valamint a különböző iskolatípusokba járók számítógépes tevékenységei között?

A vizsgálatban a Jászság középiskoláinak 10. évfolyamra járó diákjai, 674 fő vett részt, tehát – mint látható – a minta nem reprezentatív. Három város hat középiskolájában töltötték ki kérdőívet a tanulók. Jászberényben a Lehel Vezér Gimnázium, a Liska József Erősáramú Szakközépiskola, Gimnázium és Kollégium, a Klapka György Szakközép- és Szakiskola és a Terplán Zénó Műszaki és Közgazdasági Szakképző Iskola, Jászpatinán a Mészáros Lőrinc Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium, Jászárokszálláson pedig a Deák Ferenc Gimnázium, Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola diákjai vettek részt a mérésen. A nemek szerinti eloszlás a következőképpen alakult: 311 fiú (46,1 százalék) és 363 lány (53,9 százalék). Gimnáziumba 282 tanuló jár (41,8 százalék), szakközépiskolába 285 (42,3 százalék), szakiskolába pedig 107 fő, az összes megkérdezett 15,9 százaléka (lásd 1. táblázat).

1. táblázat. A minta összetétele iskolatípus és nemek szerint

Az iskolatípusa	A tanuló neme		Összesen
	Fiú	Lány	
Gimnázium	95	187	282
Szakközépiskola	153	132	285
Szakiskola	63	44	107
Összesen:	311	363	

Az adatgyűjtés kérdőív segítségével történt. A diákok tanórai keretek között (osztályfőnöki órán) válaszoltak a szabadidő-eltöltési, olvasási és médiahasználati szokásaikra vonatkozó kérdésekre. A kitöltésre 45 perc állt rendelkezésre, a munkát a diákok osztályfőnökei felügyelték.

Az eredmények

A számítógépezés helye a szabadidős tevékenységek között

Ahogy az már korábbi vizsgálatok is kimutatták, a számítógépezés egyre fontosabb helyet foglal el a diákok szabadidős tevékenységei sorában. A kilencvenes évek elején még a 22. legkedveltebb tevékenységnek számított a 27-ből (Nagy, 2003), ekkor a háztartások többségébe még nem jutott el a számítógép, ehhez képest 1997-ben 19-ből már a 4. helyre rangsorolták a tanulók (Nagy, 1999), 2004-ben pedig 20-ból a második helyet foglalta el (Ábrahám, 2006). Kutatásunkban 32 tevékenységet értékelték a fiatalok ötfokú skálán aszerint, hogy milyen gyakran töltik velük a szabad idejüket. A válaszokat a 2. táblázat szemlélteti. Az összes válaszadó viszonylatában a számítógép a harmadik leggyakrabban végzett szabadidős tevékenység a zenehallgatás és a barátokkal való együttlét után. A nemek közötti különbséget tekintve a fiúk 4,21-es (igen magasnak mondható) átlagértékkel a második leggyakoribb időtöltésként nevezték meg a számítógépezést

(esetükben a barátokkal való együttlétet lecsúszott a harmadik helyre), a lányok 3,99-es harmadik ranghelyéhez képest.

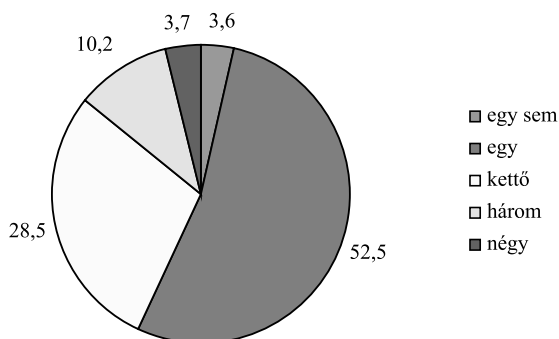
2. táblázat. Az egyes szabadidős tevékenységek gyakorisága a válaszadók körében és a nemek szerinti különbségek

Szabadidős tevékenység	Teljes minta		Fiúk		Lányok	
	Ranghely	Átlag	Ranghely	Átlag	Ranghely	Átlag
Zenehallgatás	1.	4,57	1.	4,49	1.	4,64
Barátok	2.	4,26	3.	4,18	2.	4,33
Számítógépezés	3.	4,09	2.	4,21	3.	3,99
Házimozi	4.	3,64	5.	3,58	5.	3,7
Televíziózás	5.	3,6	7.	3,54	6.	3,66
Segítés a ház körül	6.	3,59	8.	3,34	4.	3,81
Bulizás	7.	3,54	6.	3,55	7.	3,53
Együttjárás fiúval/lánnyal	8.	3,41	9.	3,29	8.	3,52
Sportolás	9.	3,38	4.	3,69	13-14.	3,1
Gondolkodás, töprengés	10.	3,28	11.	3,09	9.	3,44
Beszélgetés tapasztaltabbakkal	11.	3,14	12.	3,00	10.	3,26
Szórakozóhely	12.	2,99	10.	3,25	17.	2,78
Családi program	13.	2,98	14.	2,84	13-14.	3,1
Újságolvasás	14.	2,95	16-17.	2,6	11.	3,25
Autózás	15.	2,93	15.	2,83	15.	3,02
Játék társaságban	16.	2,82	13.	2,95	19.	2,71
Kirándulás	17.	2,69	16-17.	2,6	18.	2,77
Tánc	18.	2,66	23.	2,14	12.	3,11
Rádiózás	19.	2,61	19.	2,36	16.	2,83
Műkedvelés	20.	2,32	22.	2,14	20.	2,47
Kertészkedés	21.	2,25	21.	2,25	22.	2,25
Szépirodalom olvasása	22.	2,05	26.	1,81	21.	2,26
Szakirodalom olvasása	23.	1,95	24.	1,9	23.	1,99
Motorozás	24.	1,94	18.	2,47	29.	1,48
Gyűjtés	25.	1,87	25.	1,86	25.	1,88
Színházlátogatás	26.	1,79	28.	1,61	24.	1,94
Mozi	27.	1,77	27.	1,64	26.	1,88
Barkácsolás	28.	1,76	20.	2,29	30.	1,32
Múzeum-, tárlatlátogatás	29.	1,61	30.	1,48	27.	1,72
Popkoncert	30.	1,55	29.	1,5	28.	1,6
Képregény	31.	1,33	31.	1,41	31.	1,26
Modellezés	32.	1,26	32.	1,32	32.	1,21

A diákok számítógép- és internet-hozzáférése

Otthoni számítógéppel 650 tanuló (96,4 százalék) rendelkezik, ez szinte megegyezik a Kósa Éva és László Miklós (2010) kutatásából korábban idézett adatokkal, ők 97 százalékos ellátottságról számoltak be. 24 diáknak (3,6 százalék) nincs otthon számítógépe, 354-en (52,5 százalék) egy számítógéppel rendelkeznek, 192 otthonban (28,5 százalék) két gép van, 69 háztartásban (10,2 százalék) három, 25-en (3,7 százalék) számoltak be négy PC-ről, ennél több gép pedig tíz tanuló családjában (1,4 százalék) van (2. ábra).

Erdemesnek tartottuk összehasonlítani a tanulók otthoni számítógép-hozzáféréseit az iskolatípusok és a nemek vonatkozásában. Az erre vonatkozó adatokat a 3. táblázat tartalmazza. A gimnazisták és a szakközépiskolások ellátottsága nem mutat jelentős különbséget, de kis fölény állapítható meg az előbbieik javára, az is elsősorban a lányok esetében. Erdemes arra felfigyelni, hogy mindhárom iskolatípus tanulóinál találunk olyan válaszokat, melyek három, négy, gimnazisták és szakközépiskolások esetében akár öt,

2. ábra. Az otthoni számítógépek száma az összes megkérdezett százalékában

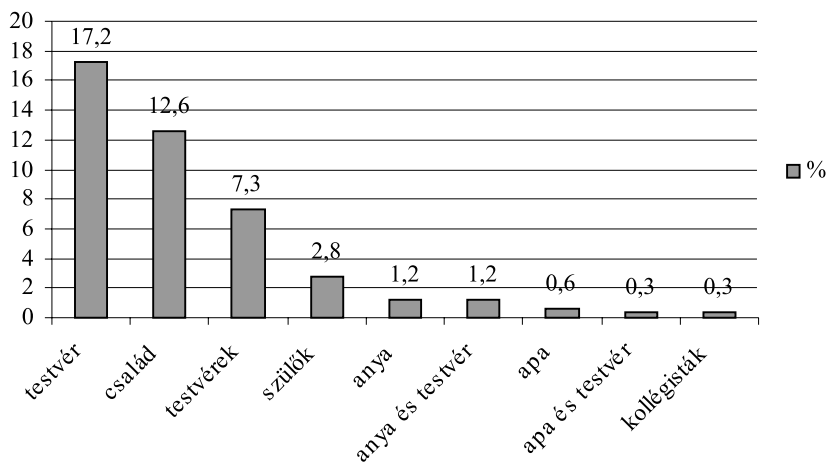
hat otthoni PC-ről is beszámolnak, sőt egy szakközépiszkolás fiú tíz számítógéppel is dicsekedhet. A 285 gimnáziumi tanuló közül négynek, a 282 szakközépiszkolásból hétnek nincs számítógépe, ők mindannyian lányok. Arányában a szakiskolások rendelkeznek a legkevesebb otthoni PC-vel, a 107-ből 13 tanulónak (közülük kilenc lánynak) egyáltalán nincs, 63-nak egy gépe van otthon. A nemek viszonylatában a fiúk minden iskolatípusban nagyobb eséllyel rendelkeznek legalább egy számítógéppel, s több otthoni PC-ről is inkább ők számolnak be.

3. táblázat. Az otthoni számítógépek száma iskolatípus és nemek szerinti bontásban (%)

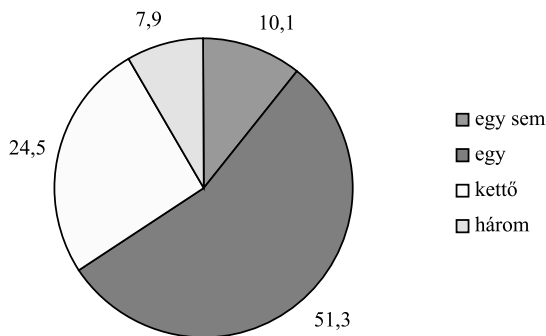
Otthoni számítógépek száma	Gimnázium		Szakközépiszkola		Szakiskola	
	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány
Egy sem	0	2,1	0	5,3	6,3	20,5
Egy	52,6	48,1	52,3	53,8	55,6	63,6
Kettő	23,2	32,6	30,7	29,5	30,2	9,1
Három	13,7	12,3	10,5	9,1	6,3	2,3
Négy	8,4	3,2	3,3	2,3	1,6	4,5
Öt	1,1	0,5	0,7	0	0	0
Hat	1,1	1,1	2,0	0	0	0
Tíz	0	0	0,7	0	0	0

Saját számítógépe 345 tanulónak van (51,2 százalék), 309 diáknak (45,8 százalék) osztoznia kell valakivel a géphasználton. Arra a kérdésre, hogy ki használja még a megkérdezettől kívül a számítógépet, a válaszokat a 3. ábra szemlélteti. 128-an felelték (19 százalék), hogy egy emberrel (testvérükkel vagy valamelyik szülőjükkel) használják közösen a gépet, 165-en (24,5 százalék) pedig többedmagukkal (az egész családdal, testvérekkel, csak a szülőkkel, valamelyik szülővel és egy testvérrel, illetve kollégistákkal) váltják egymást a monitor előtt.

A diákok közül 590-en (87,6 százalék) rendelkeznek otthonukban internet-hozzáféréssel, ami 3,6 százalékkal magasabb érték a Kósa Éva és László Miklós által mértnél. Az otthoni számítógépek közül egy sincs internetre kötve 68 tanulónál (10,1 százalék), 346 diák (51,3 százalék) egy gépen tud webkapcsolatot létesíteni, 165-en (24,5 százalék) két gépről is elérik a netet, 53-an (7,9 százalék) három helyről is netezhetnek, míg ennél több elérése 26 megkérdezettnek (3,9 százalék) van (4. ábra).

3. ábra. Ha nincs saját számítógépe, kivel használja azt közösen (válaszok az összes megkérdezett százalékában)

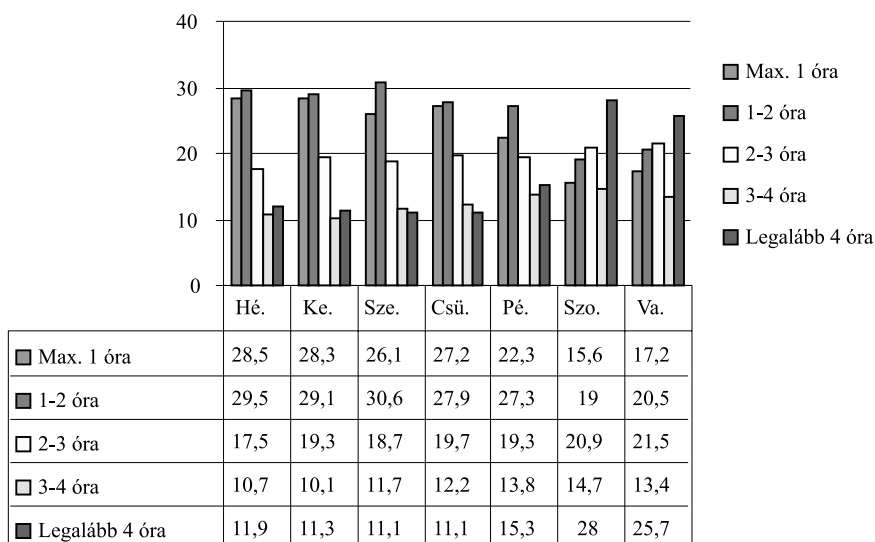
4. ábra. Az internetre kötött számítógépek száma a megkérdezettek százalékában

A számítógépes tevékenységek gyakorisága és időtartama

Arra a kérdésre, hogy korlátozzák-e a tanulók szülei, hozzátartozói, hogy mennyi időt töltenek számítógépezéssel, 551-en (81,8 százalék) nemmel feleltek! Még kevésbé szólnak bele a szülők abba, hogy gyermekük mire használja a gépet: mindössze 8 tanuló (1,2 százalék) számolt be arról, hogy szülei korlátozzák, milyen tevékenységet végezhet rajta. Az internetezés kapcsán nagyjából ugyanaz a helyzet. 581-en (86,2 százalék) írták, hogy a szülei nem szólnak bele, mennyi időt töltenek netezéssel, azt pedig, hogy milyen oldalakat látogatnak meg, csak 11 tanuló (1,6 százalék) esetében korlátozzák. Fülöp Hajnalka korábban idézett kutatásához képest, melyben arról számolt be, hogy a szülők 70 százaléka nem ellenőrzi a gyerek online tevékenységét, aggodalomra adhatnak okot ezek az adatok.

Az, hogy mennyi időt fordítanak számítógépezésre a tanulók a hét egyes napjain, az 5. ábráról leolvasható. Hétfőtől csütörtökig nagyjából ugyanaz a tendencia figyelhető meg: ezeken a napokon a legtöbben egy óránál kevesebbet (átlag 27,5 százalék), illetve egy-két órát (átlag 29,3 százalék) számítógépeznek, de nem ritka a két-három (átlag 18,8 százalék), a három-négy (átlag 11,2 százalék), sőt a négynél több (átlag 11,35 százalék) órát a monitor előtt töltő tanuló sem. Pénteken a többi hétköznaphoz képest valamelyest

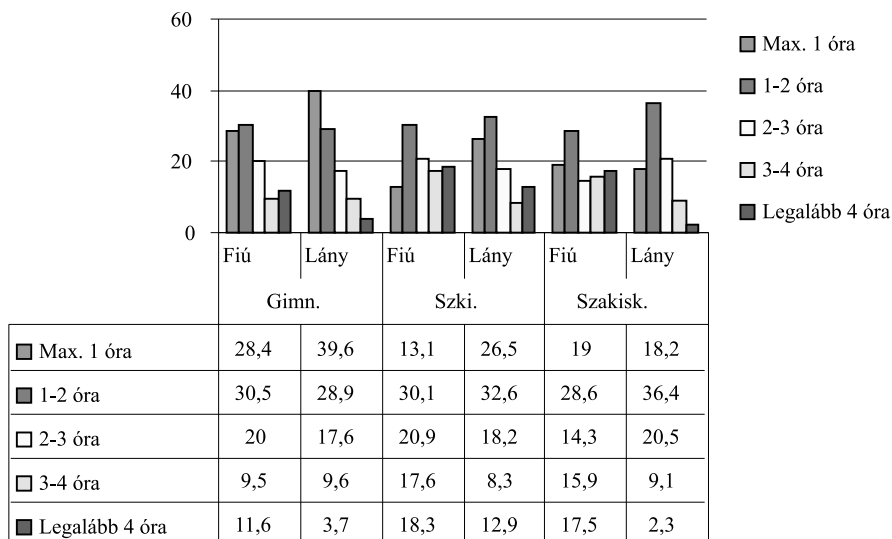
nő a számítógépezéssel több időt töltők aránya, de a legtöbbet a hét utolsó két napján töltenek a képernyő előtt a diákok. Szombaton és vasárnap egy óránál kevesebb gépezéssel a fiatalok átlag 16,4 százaléka éri be, 19,75 százalékauk egy-két órát, 21,2 százaléka két-három órát, 14,05 százaléka három-négy órát, s 26,85 százaléka négy óránál is többet számítógépezik. Kósa és László (2010) már többször hivatkozott kutatása napi átlag 2,5 órás számítógépezésről számol be, ezt az adatot itt csak tájékoztató jelleggel közöljük, hiszen a kérdésfeltevés különbözősége miatt az általunk bemutatott értékekkel az összehasonlítás nem lehetséges.

5. ábra. A számítógépezés időtartama a hét egyes napjain az összes megkérdezett százalékában

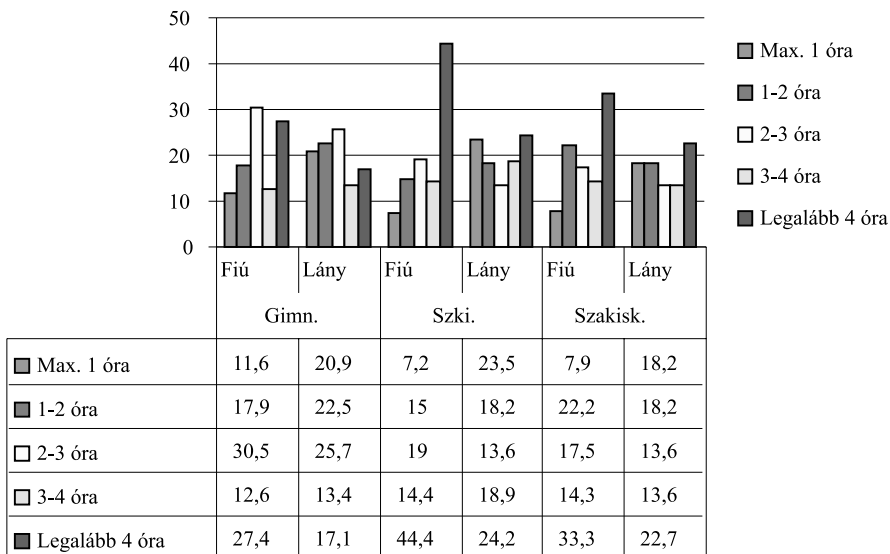
A 6. ábra segítségével a tanulók által egy átlagos hétköznapon (szerdán) számítógépezésre fordított időtartamot hasonlítjuk össze iskolatípus és nemek viszonylatában. A gimnazisták töltenek arányaiban legkevesebb időt a monitor előtt: a fiúk 58,9 százaléka, a lányoknak pedig bő kétharmada (68,5 százaléka) legfeljebb két órát számítógépezik szerdánként. Három-négy órát vagy annál többet a gimnazista fiúk 21,1 százaléka, a lányok 13,3 százaléka számítógépezik. A szakközépszintű fiúk 43,2 százaléka, a lányok 59,1 százaléka tölt maximum két órát a monitor előtt. A három-négy órát vagy többet számítógépezők aránya a fiúknál 35,9 százaléka, a lányoknál 21,2 százaléka. A szakiskolás fiúk 47,6 százaléka, a lányok 54,6 százaléka fordít legfeljebb két órát a vizsgált tevékenységre, három-négy órát vagy többet a fiúk 33,4 százaléka, a lányok 11,4 százaléka tölt a képernyő előtt. Összességében elmondható, hogy a legtöbbet számítógépezők a szakközépszintű iskolások közül kerülnek ki, mind a fiúk, mind a lányok esetében. Amint az várható is volt, a lányok bármely iskolatípusba járjanak, kevesebb időt fordítanak számítógépezésre, mint a fiúk. A legnagyobb arányban iskolatípustól és nemtől függetlenül az első két időhatár (maximum egy óra, illetve egy-két óra) valamelyikét jelölték meg a tanulók, de míg a gimnazisták többsége tartozik ezekbe a kategóriákba, a másik két iskolatípusba járók esetében nagyobb a szórás az egyes intervallumok között.

A 7. ábra az előzőhöz hasonlóan iskolatípus és nemek szerinti bontásban mutatja be a számítógépezésre fordított időmennyiséget, de nem hétköznap, hanem egy szombati napon. Az már az 5. ábra adatai alapján nyilvánvaló, hogy a tanulók hétvégén töltenek legtöbb időt számítógépezéssel. Három-négy órát vagy annál is több időt tölt a gép előtt

6. ábra. A számítógépezés időtartama egy átlagos hétköznapon (szerdán) iskolatípus és nemek szerinti bontásban (%)

a gimnazista fiúk 40 százaléka, a lányok 30,5 százaléka, a szakközépiskolás fiúk 58,8 százaléka, a lányok 43,1 százaléka, a szakiskolás fiúk 47,6 százaléka és a lányok 36,3 százaléka. Az alapvető tendenciák a nemek és iskolatípusok vonatkozásában megegyeznek a hétköznapnál tapasztaltakkal, azaz a lányok hétvégén is kevesebbet számítógépeznek, mint a fiúk, a gimnazisták kevesebb időt töltenek a monitor előtt, mint a másik két iskolatípus tanulói, ám összességében elmondható, hogy nagyon sokan vannak azok, akik három-négy, vagy annál több órát is töltenek számítógépezéssel, különösen a szakközépiskolások körében találunk kiugróan magas értékeket.

7. ábra. A számítógépezés időtartama szombaton iskolatípus és nemek szerinti bontásban (%)

A számítógépen végzett tevékenységek jellege

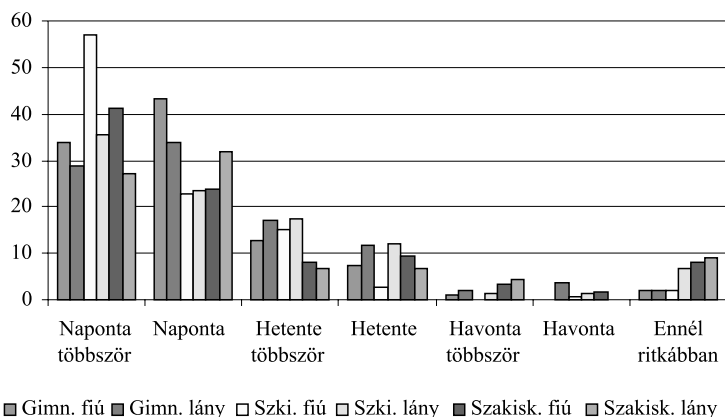
Azt, hogy milyen jellegű számítógépes tevékenységet és milyen gyakorisággal végeznek a fiatalok, a 4. táblázatban mutatjuk be. Szórakozásra, kikapcsolódásra a tanulók 67,8 százaléka, kommunikációra 66,5 százalék naponta vagy egy nap többször is használja a gépet, ezek tehát a leggyakoribb számítógépes időtöltések. Kedvelt elfoglaltság még a letöltés: a diákok 67,1 százaléka legalább hetente egyszer (ebből 37,2 százalék naponta vagy naponta többször) is választja a zenék és filmek beszerzésének eme gyors módját. A tanulók többsége (61,6 százaléka) hetente legalább egyszer (16,9 százalékuk naponta vagy naponta többször) tanulásra is használja a számítógépet! Ez az arány elég jónak mondható, bár kérdés, hogy a tanulók 36,6 százaléka miért csak heti rendszereségnél ritkábban gyűjt információt a tanuláshoz a számítógép, illetve internet segítségével. A két legritkább számítógépes tevékenység a programozás és a vásárlás. Előbbi speciális képességeket és érdeklődést igényel, a tanulók 59,6 százaléka valószínűleg ezért nem foglalkozik szinte soha a programozással. Az interneten történő vásárlás pedig még nem szokása ennek a korosztálynak, 68,8 százalékuk szinte soha nem költ pénzt ily módon, de azért a fiatalok 29,9 százaléka valamilyen rendszerességgel (legalább havonta) vásárol a neten keresztül.

4. táblázat. A számítógépezés célja és az egyes tevékenységek gyakorisága az összes megkérdezett százalékában

A számítógépezés célja	A számítógépes tevékenység gyakorisága (%)						
	Naponta többször	Naponta	Hetente többször	Hetente	Havonta többször	Havonta	Ennél ritkábban
Szórakozás, kikapcsolódás	38,3	29,5	14,5	8,6	1,6	1,6	4,0
Tanulás	4,0	12,9	22,3	22,4	10,8	11,7	14,1
Vásárlás	2,1	2,4	2,2	4,0	5,2	13,5	68,8
Kommunikáció	45,0	21,5	10,2	6,2	3,1	1,9	10,2
Programozás	4,0	4,9	4,3	7,0	5,8	12,6	59,6
Letöltés	21,5	15,7	18,0	11,9	6,8	8,9	15,4

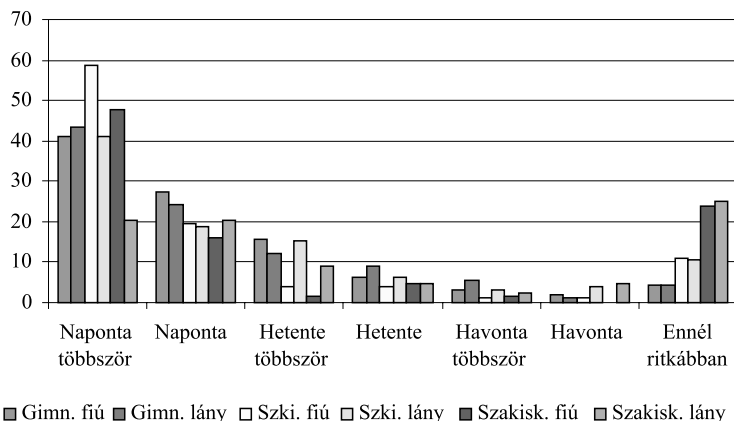
Érdeemesnek tartottuk megvizsgálni, hogy milyen különbségek figyelhetők meg a három leggyakoribb számítógépes tevékenység esetében a fiúk és a lányok, valamint a különböző iskolatípusba járók szokásai között. A 8. ábra a számítógépes szórakozás, kikapcsolódás rendszerességét mutatja be iskolatípus és nemek szerinti bontásban. Eszerint a fiúk minden iskolatípusban gyakrabban használják szórakozásra, kikapcsolódásra a számítógépet, mint a lányok. A szakközépszintű iskolák fiúknak 79,8 százaléka, a gimnazista fiúk 76,9 százaléka, a szakiskolások fiúknak pedig 65,1 százaléka naponta vagy egy nap többször is leül a monitor elé e célból. A lányoknál ugyanezen arányok a következőképpen alakultak: a gimnazisták 62,6 százaléka, a szakközépszintű iskolásoknak és a szakiskolásoknak pedig egyenlőképpen 59,1 százaléka szórakozik és kapcsolódik ki napi rendszerességgel a számítógép segítségével. Összességében tehát az iskolatípusok mentén nem tapasztaltunk jelentős különbséget, a nemek tekintetében pedig megállapítható, hogy a fiúk fordítanak több időt a vizsgált tevékenységre.

A diákok körében a második legkedveltebb számítógépes tevékenység, a kommunikáció gyakoriságát szemlélteti a 9. ábra nemek és iskolatípus szerinti bontásban. Ez alapján megállapíthatjuk, hogy a fiúk körében a gimnazisták 68,5 százaléka, a szakközépszintű iskolások 78,4 százaléka, a szakiskolásoknak pedig 63,5 százaléka kommunikál napi rendszerességgel a számítógépen, míg a lányok esetében ugyanezt teszi a gimnazisták 67,4 százaléka, a szakközépszintű iskolások 59,8 százaléka és a szakiskolások 41 százaléka. Érdekes, hogy míg a gimnazista fiúk és lányok online kommunikációjának gyakorisága

8. ábra. Milyen gyakran használják a tanulók szórakozásra, kikapcsolódásra a számítógépet? A válaszok iskolatípus és nemek szerinti bontásban (%)

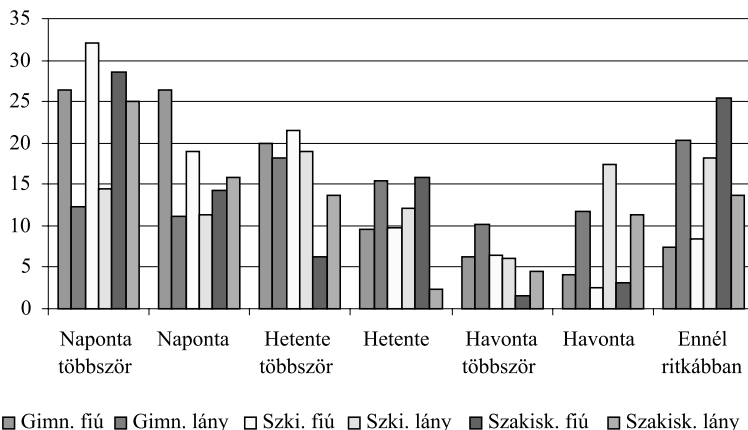
nagyon hasonló értékeket mutat, a másik két iskolatípus esetében a lányok használják ritkábban e célra a számítógépet, holott jogosan feltételezhetnénk az ellenkezőjét, abból kiindulva, hogy az élet egyéb területein a tapasztalatok szerint a lányok általában kommunikatívabbak; úgy látszik, a virtuális világban ez éppen fordítva van.

9. ábra. Milyen gyakran használják a tanulók kommunikáció céljából a számítógépet? A válaszok iskolatípus és nemek szerinti bontásban (%)

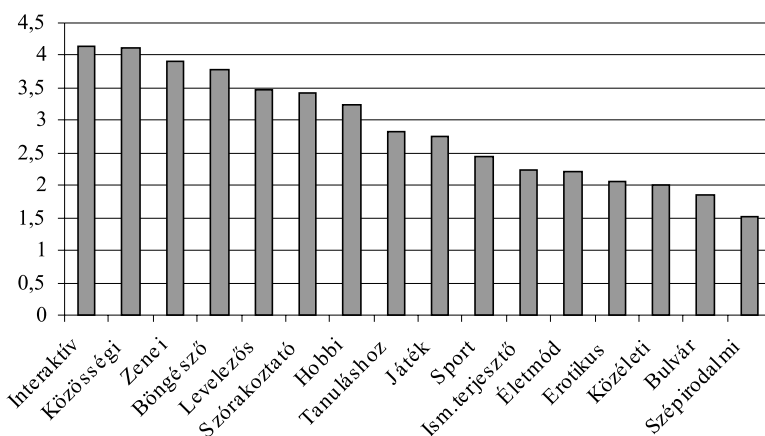
A következő vizsgált tevékenység, a letöltés inkább a fiúkra jellemző, ahogyan azt a 10. ábra is érzékelteti. A fiúk körében a gimnazisták 82,1 százaléka legalább hetente (közülük 52,6 százalék naponta), a szakközépiskolások 82,4 százaléka legalább hetente (közülük 51 százalék naponta), a szakiskolások 65,1 százaléka legalább hetente (42,9 százalék napi rendszerességgel) tölt le különböző internetes tartalmakat (filmet, zenét stb). A gimnazisták és a szakközépiskolások tehát szinte tizedpontossággal ugyanazt az értéket produkálták, míg a szakiskolások letöltés terén elmaradnak a másik két iskolatípusba járóktól, ami magyarázható a hozzáférés hiányával, illetve adódhat a szociokulturális háttér, illetve az érdeklődési kör különbözőségéből is. A lányok esetében már eltűnik az iskolatípusok szerinti különbség, szinte teljesen megegyező értékekkel jellemezhetők: a

gimnazisták 57,2 százaléka, a szakközépiskolásoknak és a szakiskolásoknak pedig meg- egyezően 56,8 százaléka legalább hetente használja letöltésre a számítógépet.

10. ábra. Milyen gyakran használják a tanulók letöltés céljából a számítógépet? A válaszok iskolatípus és nemek szerinti bontásban (%)

Azt, hogy a tanulók mely internetes oldalakat milyen gyakorisággal látogatják, a 11. ábra szemlélteti. A válaszadók ötfokú skálán értékelték, hogy az adott témájú honlapot milyen gyakran szokták látogatni, az ábrán az egyes kategóriákra adott osztályzatok átlagát jelenítettük meg. Legkedveltebbek körükben az interaktív (fórum, chat, msn, skype stb.) és a közösségi (iwiw, Facebook, myvip stb.) oldalak, ezt követik a zenei, a böngésző, a levelezős, a szórakoztató, a hobbi, a tanuláshoz kapcsolódó, valamint a játékokat tartalmazó honlapok. A diákok válaszaik szerint a kevésbé gyakran látogatott weboldalak közé tartoznak a sport, az ismeretterjesztő, az életmód, az erotikus, a közéleti, a bulvár és a szépirodalmi oldalak.

11. ábra. A különböző internetes oldalak kedveltsége az összes válaszadó körében

Az 5. táblázatban nemek szerint hasonlítottuk össze a különböző weblapok látogatásának gyakoriságát. Az első három leggyakrabban látogatott oldal megegyezik a két nem esetében, csak a sorrend más: a fiúknál az interaktív megelőzi a zenei és a közösségi lapokat, míg a lányok ez utóbbiakat részesítik előnyben az interaktív és a zenei oldalakhoz képest. Mindkét nem képviselői nagyon gyakran látogatják ezeket az oldalakat, erről tanúskodnak a magas átlagértékek, különösen a lányok esetében (a közösségi portálok 4,45-ös átlagértéke 5 fokú skálán 363 megkérdezett körében kiemelkedőnek számít). A lányok a fiúkhoz képest gyakrabban látogatják a levelezős, a tanuláshoz kapcsolódó, az életmód, a bulvár és a szépirodalmi témájú oldalakat, míg a fiúk körében (a lányokhoz viszonyítva) népszerűbbek a böngésző, a szórakoztató, a hobbi, a játék, az erotikus, a sport, az ismeretterjesztő és a közéleti tartalmú honlapok.

5. táblázat. A különböző internetes oldalak kedveltsége a válaszadók körében. A válaszok nemek szerinti bontásban (%)

Internetes oldal típusa	Fiúk		Lányok	
	Ranghely	Átlag	Ranghely	Átlag
Interaktív	1.	3,98	2.	4,28
Zenei	2.	3,75	3.	4,02
Közösségi	3.	3,71	1.	4,45
Böngésző	4.	3,69	5.	3,84
Szórakoztató	5.	3,65	6.	3,24
Hobbi	6.	3,46	8.	3,06
Levelezős	7.	3,04	4.	3,84
Játék	8.	3,03	10.	2,54
Erotikus	9.	2,97	16.	1,27
Sport	10.	2,94	12-13.	2,03
Ismeretterjesztő	11.	2,5	12-13.	2,03
Tanuláshoz kapcsolódó	12.	2,4	7.	3,21
Közéleti	13.	2,23	14.	1,81
Életmód	14.	1,65	9.	2,71
Bulvár	15.	1,55	11.	2,09
Szépirodalmi	16.	1,41	15.	1,59

A 6. táblázatban tovább bővítettük az összehasonlítandó adatok körét: nemek és iskolatípus szerinti bontásban mutatjuk be az egyes internetes oldalak látogatottságának gyakoriságát. Érdekes megállapítást tehetünk a gimnazista és a szakiskolás fiúkra vonatkozóan: a kapott átlagértékek alapján teljesen ugyanaz a sorrend állapítható meg esetükben, azt leszámítva, hogy a szakiskolásoknál az első helyen holtverseny alakult ki a közösségi és a zenei oldalak között, a gimnazistáknál pedig egyértelműen a közösségi az első. A szakközépiskolások a másik két iskolatípus tanulóihoz képest gyakrabban látogatják az interaktív, a böngésző, a szórakoztató, a játék- és az erotikus oldalakat, míg a közösségi, a zenei, a hobbi és a sport témájú lapokat inkább gimnazista és szakiskolás társaik részesítik előnyben hozzájuk képest. A lányok körében nincsenek jelentős különbségek a sorrendben, inkább csak az átlagértékek terén. Nem váratlan eredmény, hogy a tanuláshoz kapcsolódó oldalakat a gimnazisták gyakrabban látogatják, mint a szakközépiskolások, ők pedig a szakiskolásokhoz képest aktívabbak e téren. A szakiskolás lányok pedig az online játékokat üzik gyakrabban, mint a másik két iskolatípusba járó társaik.

Összegzés

Nem túlzás azt állítani, hogy vizsgálatunk résztvevőinek, a digitális kor gyermekeinek vagy más néven az internetgenerációnak (Tapscott, 2001) a mindennapi élethez nélkülözhetetlen eszköz a számítógép. A szabadidős tevékenységek rangsorában a számítógépe-

6. táblázat. A különböző internetes oldalak kedveltsége a válaszadók körében. A válaszok nemek és iskolatípus szerinti bontásban (%)

Internetes oldal típusa	Fiúk						Lányok					
	Gimnázium		Szakközépiskola		Szakiskola		Gimnázium		Szakközépiskola		Szakiskola	
	Ranghely	Átlag	Ranghely	Átlag	Ranghely	Átlag	Ranghely	Átlag	Ranghely	Átlag	Ranghely	Átlag
Közösségi	1.	4,03	3-4.	3,74	1-2.	4,1	1.	4,28	1.	4,61	1.	4,72
Zenei	2.	3,81	5.	3,73	1-2.	4,1	3.	4,01	3.	4,05	3.	4,00
Interaktív	3.	3,61	1.	3,99	3.	3,87	2.	4,27	2.	4,28	2.	4,33
Hobbi	4.	3,57	6.	3,42	4.	3,54	8.	3,14	7.	3,08	7-8.	2,67
Szórakoztató	5.	3,48	3-4.	3,74	5.	3,48	7.	3,31	6.	3,34	7-8.	2,67
Böngésző	6.	3,43	2.	3,76	6.	3,31	4.	3,99	5.	3,81	5.	3,3
Sport	7.	3,07	10.	2,98	7.	3,28	12.	2,05	12.	2,19	13-15.	1,42
Játék	8.	3,00	7.	3,11	8.	3,08	10.	2,36	10	2,71	6.	2,79
Levelezős	9.	2,85	9.	3,02	9.	3,02	5.	3,83	4.	3,92	4.	3,6
Erotikus	10.	2,66	8.	3,05	10.	2,74	16.	1,11	15.	1,55	16.	1,09
Ismeretterjesztő	11.	2,66	11.	2,49	11.	2,3	11.	2,25	13.	1,9	13-15.	1,42
Tanuláshoz	12.	2,63	12.	2,3	12.	2,26	6.	3,51	8.	3,02	9.	2,42
Közéleti	13.	2,47	13.	2,16	13.	2,03	14.	1,91	14.	1,75	12.	1,6
Életmód	14.	1,56	14.	1,63	14.	1,87	9.	2,69	9.	2,85	10.	2,35
Bulvár	15.	1,53	15.	1,56	15.	1,54	13.	1,94	11.	2,29	11.	2,12
Szépírodalmi	16.	1,47	16.	1,4	16.	1,33	15.	1,7	16.	1,48	13-15.	1,42

zést csak a zenehallgatás előzi meg (amelynek ma már szintén fontos médiuma a számítógép), illetve a lányok esetében még a barátokkal való együttléti is fontosabb, de többek között olyan tevékenységeket szorít maga mögé, mint a televíziózás, a sportolás, a családi programok, a kirándulás vagy az olvasás. Az internet a szórakozás, kikapcsolódás legfontosabb médiuma, a társasági élet, a kapcsolattartás és -létesítés kiemelkedő szintre, és a tanulásban is segítségére van a fiatalságnak. Ha a Kósa Éva és László Miklós (2010) által leírt nethasználati profil piramison szeretnénk elhelyezni a vizsgált populációt, legtöbbször a „gyakorlott” szinten kapna helyet. A fiúk átlagosan gyakrabban és egy alkalommal több időt töltenek a monitor előtt, mint a lányok, az iskolatípusok vonatkozásában pedig a szakközépszintű iskolások számítógép- és internethasználati haladja meg a gimnazistákét és a szakiskolásokét. A legkedveltebb internetes oldalak közé tartoznak a közösségi és az interaktív portálok. Előzőek veszélye abban rejlik, ha a tanulók jóhiszeműen kiszolgáltatnak magukról olyan adatokat, amelyekkel mások visszaélhetnek, utóbbiak pedig esetleg azért nem biztonságosak, mert ismeretlenek álnév mögé rejtőzve, másnak adhatják ki magukat, mint akik valójában, ezáltal félrevezetve az élettapasztalattal és emberismerettel még kevésbé rendelkező, életük legsebezhetőbb és leginkább befolyásolható periódusában lévő fiatalokat. A tinédzserek pedig kíváncsiak, s csak azt nem találják meg a neten, amit nem akarnak. Amint láttuk, egyik kedvenc elfoglaltságuk a különböző tartalmak letöltése, legyen az felnőtteknek szóló film, klip vagy házi készítésű robbanószer receptje, meg tudják szerezni, s teszik ezt az esetek nagy többségében szülői kontroll, a szülőkkel való megbeszélés nélkül. Mindenesetre ez a korsztály már fejlett digitális kompetenciákkal rendelkezik, amelyekkel a vizsgált fiatalok rendszeresen élnek, és amelyek nem csupán a tanulási módjukat, hanem szociális kapcsolataikat is megváltoztatják, s mikor majd ők válnak szülőkké, talán tudni fogják, hogy mikor kell, kell-e közbelépniük... Bár ki tudja, lehet, hogy az internettel kapcsolatos aggodalmak addigra már feledésbe merülnek, s valami új találmány újabb kételyeket támaszt majd a fiatalságot aggodva figyelő szülőkből, pedagógusokból és kutatókból.

Irodalom

- Ábrahám Mónika (2006): 12–14 éves gyermekek olvasási, könyv-és könyvtárhasználati szokásai. *Új Pedagógiai Szemle*, **56**. 1. sz. 3–23.
- Ágoston György (2010): *Digitális kompetencia és médiaműveltség*. Előadás: Az internet hatása a gyermekekre és a fiatalokra, 2010. szeptember 22.
- Albert Fruzsina, Dávid Beáta és Molnár Szilárd (2006): Az internethasználat és a társadalmi tőke időbeni alakulása Magyarországon. In: Dessewffy Tibor, Fábíán Zoltán és Z. Karvalics László (szerk.): *Internet.hu. A magyar társadalom digitális gyorsfényképe 3*. TÁRKI, Budapest. 67–108.
- Buda Béla (2001): Az elektronikus kommunikációs kultúra árnyoldalai? In: Nyíri Kristóf (szerk.): *A 21. századi kommunikáció új útjai. Tanulmányok*. MTA Filozófiai Kutatóintézete, Budapest. 81–91.
- Csépe Valéria (2001): Kognitív fejlődés és mobil információs társadalom. In: Nyíri Kristóf (szerk.): *Mobil információs társadalom. Tanulmányok*. MTA Filozófiai Kutatóintézete, Budapest. 75–82.
- Fülöp Hajnalka (2010): Anyám a Facebook-on. Előadás: Az internet hatása a gyermekekre és a fiatalokra, 2010. szeptember 22.
- Gfk Hungária (2010): Közel öt órát töltenek el naponta a fiatalok a számítógép és a televízió előtt. Gfk Group, 2010. 11. 3-i megtekintés, http://www.gfk.com/imperia/md/content/gfk_hungaria/pdf/press_h/2010/press_2010_10_26_h.pdf
- Kósa Éva és László Miklós (2010): *Fiatalok a virtuális világban: adatok egy változó világról*. Előadás: Az internet hatása a gyermekekre és a fiatalokra, 2010. szeptember 22.
- Krajcsi Attila (2000): Az internettel kapcsolatos régi problémák. *Jel-Kép*, **19**. 3. sz. 3–10.
- Krajcsi Attila, Kovács Kristóf és Pléh Csaba (2001): Internethasználók kommunikációs szokásai. In: Nyíri Kristóf (szerk.): *A 21. századi kommunikáció új útjai. Tanulmányok*. 93–110.
- Molnár Szilárd (2003): Szociabilitás és internet. *Kultúra és Közösség*, **7**. 4. sz. 79–88.
- Nagy Attila (1999): Tiffany vagy Baradlay Jenő. A 10–14 éves korosztály olvasási kultúrájának változási tendenciái. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, **8**. 5. sz. 22–34.
- Nagy Attila (2003): *Háttal a jövőnek? Középiskolások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Nyíri Kristóf (1999): Információs társadalom és nemzeti kultúra. *Replika*, **38**. sz. 183–194.
- Pléh Csaba (2001): Új kommunikáció – új gondolkodás? *Iskolakultúra*, **11**. 3. sz. 65–68.
- Sándor Klára (2001): Mobiltársadalom és nyelvhasználat: valami új vagy újra a régi? In: Nyíri Kristóf (szerk.): *Mobil információs társadalom. Tanulmányok*. MTA Filozófiai Kutatóintézete, Budapest. 83–93.
- Sipos Balázs (2000): A tömegsajtó és a világfalu a 20. század első felében. *Mozgó Világ*, **26**. 7. sz. 92–104.
- Tapscott, D. (2001): *Digitális gyermekkor. Az internetgeneráció felemelkedése*. Kossuth Kiadó, Budapest.